

СЕКЦІЯ 2

«СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ СТРАТЕГІЧНОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ»

Денисюк В. А., к.т.н.,
старший науковий співробітник,
Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України
vladden2015@gmail.com

V. Denysiuk, Ph.D.,
Senior Researcher of G. M. Dobrov Institute for Science
& Technology Potential and Science History
Studies, the NAS of Ukraine
vladden2015@gmail.com

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ЕКСПОРТУ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ З ІНШИМИ КРАЇНАМИ

АНОТАЦІЯ. Досліджено показники розвитку економіки України у 2012—2015 роках в порівнянні з іншими країнами. Запропоновано розроблення державної довгострокової і середньострокової стратегії і програми, що спрямовані на здійснення структурної перебудови промисловості та економіки в цілому.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ВВП, конкурентоспроможність економіки, структурна перебудова промисловості

COMPARATIVE ANALYSIS HI-TECH EXPORTS AND COMPETITIVENESS OF UKRAINE WITH THE OTHER COUNTRIES

ABSTRACT. There search of indicators of economic development of Ukraine in the years 2012—2015, compared with other countries. It is proposed to develop and implement the national long-term and medium-term policies and programs for there structuring of the national industry and economy as a whole.

KEY WORDS: gross domestic product, competitive economy, industrial restructuring

Вступ. Важливу роль у забезпеченні інноваційного розвитку та економічної конкурентоспроможності держави грає національна промисловість, ефективність вкладу якої залежить від її структури. Випереджаюче зростання обробної промисловості і наукоємких галузей у структурі промисловості сприяє швидкому виходу національної економіки на передові рубежі науково-технічного прогресу і підвищенню якості життя громадян. При цьому показники високотехнологічного експорту відносяться до індикаторів, що дозволяють оцінювати реалізацію в країнах системних реформ, спрямованих на розвиток інтелектуального капіталу і науково-інноваційної діяльності.

Постановка задачі (мета). В українських роботах показано, що в 2000—2006 рр. наукоємка продукція в експорті України становила (12,8—14,5) %, а в структурі імпорту (31,4—48,0) % [1], проведено аналіз структури експорту України в 2007—2011 роках за технологічними укладами [2]. Метою даної роботи є аналіз показників валового внутрішнього продукту (ВВП), високотехнологічного (high-tech) експорту товарів і конкурентоспроможності економіки України в останні кілька років у порівнянні з новими членами Євросоюзу — Польщею, Румунією, Чехією, а також із Туреччиною, аналіз чинників, які вплинули на розвиток економіки в цих країнах, і розробка рекомендацій щодо формування високотехнологічної та конкурентоспроможної моделі української економіки.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу динаміки зміни показників експорту високотехнологічної продукції в Україні в порівнянні з країнами ЄС, спочатку розглянемо чисельність населення і показники ВВП ц ВВП на душу населення в кожній з країн в 2012-2015 рр. (табл. 1).

В умовах глобалізації другий і третій показники відображають рівень соціально-економічного розвитку країн, рівень конкурентоспроможності продукції на міжнародних ринках продукції, що випускається в країнах, а також досягнуту в країнах продуктивність праці, що визначається впровадженням досягнень науково-технічного прогресу [3].

У вибраній групі країн найбільшими за чисельністю населення є Туреччина, Україна і Польща. Рівень зниження чисельності населення в цілому свідчить про недоліки та проблеми в соціально-економічному розвитку країн, а також про зниження привабливості країн для проживання. У Туреччині у період, що розглядається, цей показник щорічно зростав на 1,23 %. В Україні чисельність населення в 2013 р зменшилася на 0,23 % у порівнянні з

2012 р, а у 2014 р на 0,28 % у порівнянні з 2013 р У 2014 р щодо 2012 року на 0,51 %. У Польщі цей показник істотно нижчий і склав — 0,23 % у 2013 р. і — 0,06 %. У 2014 р. у Румунії чисельність населення в 2014 р порівняно з 2012 р знизилася на 0,73 %, що вище ніж в Україні. Позитивні показники в Чехії, де чисельність населення практично не змінилася.

Серед аналізованих країн лідерами за обсягами ВВП є Туреччина, Польща і Чехія. У Туреччині реєструється зниження ВВП у 2013 р. на 3,0 % відносно 2013 р., у 2015 р. зниження ще на 9,53 % відносно попереднього року. Вважаємо, що на значне зниження ВВП у 2015 р. також позначилися погіршення торгових стосунків із Російською Федерацією. Зниження активності економік нових членів ЄС у першу чергу пояснюються впливом введення взаємних економічних санкцій країнами Євросоюзу і Росії.

В Україні в 2014 і 2015 роках відбулося різкіше зниження ВВП. У 2014 р ВВП знизився на 27,24 % у порівнянні з 2013 р, а в 2015 р на 31,01 % у порівнянні з 2014 р. У 2015 року український ВВП досяг величини 90,14 млрд дол. США, що нижче в порівнянні з 2013 р. в 1,99 разу. Такий спад ВВП в Україні може пояснюватися діючою останніми роками в країні моделі економіки, в якій переважають негативні процеси деіндустріалізації, монополізації, наростанням морального і фізичного зносу основних фондів, практичної відсутності реформ в економіці, різким погіршенням торгових відносин із сусідньою Росією і військовими діями на сході країни,

Таблиця 1

**ПОКАЗНИКИ ВВП, ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОГО ЕКСПОРТУ
ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В КРАЇНАХ**

Найменування показника	Рік	Польща	Румунія	Туреччина	Україна	Чехія
Населення, млн чол.	2014	37,995	19,910	75,932	45,362	10,510
	2013	38,040	19,983	75,010	45,489	10,514
	2012	38,063	20,058	74,099	45,593	10,510
ВВП, млрд. дол. США (поточні. ціни)	2015	481,24	174,92	722,22	90,14	182,46
	2014	547,89	199,09	798,33	130,66	205,27
	2013	526,34	191,60	823,03	179,57	208,33
	2012	496,69	172,04	788,61	175,71	206,44

Закінчення табл. 1

Найменування показника	Рік	Польща	Румунія	Туреччина	Україна	Чехія
ВВП на душу населення, дол. США (поточні ціни)	2015	12662	8807	9920	2109	17330
	2014	14411	9981	10381	3051	19526
	2013	13820	9570	10821	4435	19810
	2012	13049	8561	10490	3883	19651
Експорт high-tech товарів, млрд дол. США	2013	12,052	2,857	2,177	2,189	20,921
	2012	9,559	2,860	1,979	2,622	22,008
Експорт high-tech товарів, у % от експорту товарів*	2013	7,7	5,7	1,9	5,9	14,7
	2012	7,0	6,4	1,8	6,3	16,1
Експорт high-tech товарів на 10,0 тис. нас., млн дол. США**	2013	3,1683	1,4299	0,2902	0,4812	20,932
	2012	2,5113	1,4314	0,2671	0,5751	20,940
Рейтинг країни за індексом глобальної конкурентоспроможності	2014	41	53	51	79	31
	2013	43	59	45	76	37
	2012	42	76	44	84	46

Складено автором за даними World Bank, OECD, The Global Competitiveness Report* Показники експорту high-tech товарів в 2014 р. г. не представлені внаслідок відсутності в базах даних. **Розраховано автором.

При порівняльному аналізі показника ВВП на душу населення, який, як вважають, детальніше відображає рівень добробуту населення, провідні позиції в 2012-2015 рр. займають Чехія, Польща і Туреччина. У цих країнах зміна ВВП на душу населення в 2015 р порівняно з попереднім роком склало в Чехії — 11,25 %, у Польщі — 12,14 %, у Туреччині — 10,51 %. Четверту позицію за цим індикатором займає Румунія, де в 2015 році цей показник склав 8807 дол. США і також знизився в порівнянні з попереднім роком на 11,76 %. В Україні цей показник у 2015 р становив 2109 дол. США, що нижче порівняно з 2013 р. у 2,0 рази, а щодо Чехії, Польщі, Туреччини та Румунії в тому ж 2015 року відповідно у 8,2; 6,9; 4,4 і 4,2 разу. Катастрофічне відставання економіки нашої держави видно і по рейтингу МВФ (2015-го) за ВВП на душу населення, в якому з 186 країн Україна посіла 134 місце після Узбекистану, Чехія — 41-е місце, Польща — 54-е місце, Туреччина — 64-е місце, Румунія — 68-е місце.

В українській літературі в високотехнологічний експорт, на основі підходів розроблених ОЕСР і Євростатом (за інтенсивністю НДДКР), все ширше включаються такі продукти, як: аерокосмічна техніка, комп'ютери, фармацевтичні продукти, наукові інструменти та електричні машини [4, 5]. Аналіз показників експорту high-tech товарів у розглянутих країнах показує, що найвищі їх обсяги експортують Чехія і Польща (табл. 1). В Україні обсяг експорту таких товарів у 2013 р склав усього 2,189 млрд дол. США, що менше в тому ж році в 5,51 разі, порівняно з Польщею, в 1,3 разу в порівнянні з Румунією і в 9,56 разу в порівнянні з Чехією. У 2013 р в Україні обсяг експорту був практично однаковий у порівнянні з Туреччиною, однак в Україні цей показник знизився на 16,5 % в порівнянні з попереднім роком, а в Туреччині виріс на 9,1 %.

Для оцінки структури промисловості також інформативними є показники експорту високотехнологічних товарів у відсотках від експорту товарів у країнах. За цим показником на першій позиції знаходиться Чехія, в якій експорт high-tech товарів склав 14,7 % у 2013 р, другу і третю займають Польща і Румунія, четверту Україна, а далі йде Туреччина. Україна з показником 1,9 % у 2013 р Для об'єктивнішої оцінки стану експорту високотехнологічної продукції автор обчислив цей показник у розрахунку на 10,0 тис. населення. При такій оцінці в Україні обсяг експорту високотехнологічних товарів у 2013 р був менше в 6,58 разу, в порівнянні з Польщею, у 43,5 разу нижче, ніж у Чехії і в 12,5 разу нижче, ніж у Румунії. Вважаємо, що показники експорту high-tech товарів в Україні в 2014 і 2015 рр. ще більше знизилися, незважаючи на зовнішньоторговельну переорієнтацію України на користь Євросоюзу, через скорочення обсягів виробництва в українському машинобудуванні, зниження приросту прямих іноземних інвестицій у промисловість, а також погіршення фінансових показників діяльності підприємств.

Проведемо також порівняльний аналіз глобальної кокурентоспроможності розглянутих країн за оцінками World Economic Forum, Згідно з методологією рейтингу країни з високими показниками національної кокурентоспроможності, як правило, забезпечують вищий рівень добробуту своїх громадян. В Україні кокурентоспроможність економіки значно відстає від показників країн в групі. У 2014 р Україна розмістилася на — 79-й позиції, що нижче на три позиції в порівнянні з 2013 р. Істотно підвищили кокурентоспроможність у 2014 р Чехія — 31-е місце в рейтингу і Румунія — 53-е місце. Впевнено підтримує кокурентоспроможність і Польща — 43-е місце.

Непогані показники конкурентоспроможності національної економіки демонструє і Туреччина, не дивлячись на відставання від України за показниками високотехнологічного експорту. Так в 2014 р. Туреччина випереджала Україну за всіма субіндексами рейтингу, в тому числі засубіндексом «Базові вимоги» (Туреччина — 57-е місце, Україна — 101-е місце), за субіндексом «Підсилювачі ефективності» (Туреччина — 48-е місце, Україна — 65-е місце), засубіндексом «Фактори розвитку та інноваційного потенціалу» (Туреччина — 56-е місце, Україна — 72-е місце). У роботі проведено також порівняння показників складових субіндексів розглянутих країн, що дозволило виділити весь спектр чинників для реалізації всеосяжної української політики спрямованої на підвищення конкурентоспроможності економіки. Встановлено, що для держав, в яких спостерігається цілеспрямоване нарощування високотехнологічного експорту, типово також посилення державної політики щодо підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Висновки. Для подолання кризових явищ в Україні економіці і ефективного соціально-економічного розвитку країни необхідні, розробка і реалізація державної довгострокової (до 2025 року) і середньострокової стратегії (до 2020 року) і програм спрямованих на здійснення структурної перебудови національної промисловості та економіки в цілому, підвищення питомої ваги високотехнологічних товарів в українському експорті та формування інноваційно-інвестиційної високотехнологічної та конкурентоспроможної моделі розвитку економіки.

Література

1. *Одотюк І. В.* Технологічна структура промисловості України: реалії та перспективи розвитку / І. В. Одотюк // НАН України; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. — К., 2009. — С. 166.
2. Denysiuk Volodymyr. Analysis of economic and exports structure of Ukraine and Serbia as country level indicators of economic development // International Journal of Economics and Law. — 2013. — Vol. 3. — No. 7. — P. 8—17.
3. *Харaziшвілі Ю. М.* Теоретико-методологічні підходи до визначення внеску науково-технічного прогресу в моделі економічного зростання / Ю. М. Харaziшвілі, В. А. Денисюк // Банківська справа. — 2010. — № 6. — С. 6—21.
4. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України / за ред. д-ра екон. наук України Л. І. Федулової ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. — К., 2011. — 656 с.
5. *Денисюк В. А.* Високі технології і високонаукоємні галузі — ключові напрями в інноваційному розвитку / Денисюк В. А. // Економіст. — 2004. — № 5. — С. 76—81.